

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 933

מסכת בבא בתרא ע"ז - פ"ג ♦ נגעים ג', ה' - ג', ח'

בס"ד, י"ג ניסן תשע"ז

השבוע בגליון

♦ תצוגת הרהיטים הפגומים
♦ מיקומו של גן עדן התחתון

♦ שני אדונים על חפץ אחד

♦ מכירת חמץ כיצד?
♦ מה פירוש המילה "דולר"

דבר העורך

צנון ודבש

הוא שדכן.
מקצועי.

כנגד כל שידוך שעשה יש לו שבעה עשר סיפורים ומעשיות על שידוכים אחרים מימים עברו. אחד הסיפורים חביב עליו במיוחד והוא משמיע אותו בהזדמנויות שונות, מפני שלדעתו הוא עשוי לחזק את המחוזקים ולהעניק מבט אמיתי על החיים. לאחרונה הוא החל להשתתף בשיעורי הדף היומי, ומשם התגלגל הסיפור חיש מהר עדינו.

היה זה לפני כמאתיים שנה.

מעשה בבחור משיבת ואלאזין המעטירה אשר ניגש אל רבו, הגאון רבי חיים מואלאזין זצ"ל, תלמידו של הגאון מוילנא זצ"ל, ושאלתו בפיו. **עומד** הוא בפני פרשת דרכים. שתי הצעות שידוכים לפניו. שתיהן יראות שמים, חפצות בבעל שישקוד על התורה ועל העבודה, אך ה"שווער"...

אביה של אחת מהן, קובע עיתים לתורה, מקפיד ללמוד מידי יום בתורה הקדושה, והאחר... אומר שעוד לא הגיע לכך... **דא** עקא, שבאמתחתו של הלה צרור מזומנים המובטח לחתנו העתידי, אשר יש בו כדי להבטיח פרנסה בשפע לשנים רבות וארוכות, ואני, שח הבחור,

דף עו/א וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה או עד שישכור את מקומה

מכירת חמץ כיצד?

יסוד חשוב, שנתבאר על ידי בעלי התוספות בסוגייתנו, מאפשר פתרון נפלא למכירת חמץ. כידוע, אחד מדרכי הקניינים של מטלטלין הוא קניין 'משיכה', שנעשה על ידי שהקונה מושך את החפץ אליו ובכך הוא רוכש אותו. והנה, בעלי התוספות (ד"ה ספינה נקנית במסירה) מפרשים, כי סוגייתנו עוסקת באדם המבקש למכור את ספינתו על ידי קניין משיכה בלבד ולא בשאר קניינים, ואומרת, כי אף על פי כן רשאי הקונה לקנות את הספינה על ידי שכירת המקום שבו היא נמצאת. ומבארים האחרונים, כי למרות שבעל הספינה פירש שהוא מוכן למכור אותה בקניין משיכה בלבד, מועילה גם שכירות המקום לקנותה, מאחר שעניין אחד להם לקניין משיכה ולקניין על ידי שכירות מקום. שכן, בקניין משיכה הקונה מכניס את החפץ לרשותו, וגם השוכר את מקום החפץ, מכניס את החפץ לרשותו על ידי שהפך את מקומו לרשותו שלו. מעתה, אף שהמוכר מקפיד שהבעלות על ספינתו תועבר לקונה על ידי קניין משיכה בלבד, ניתן לרכוש אותה ממנו גם על ידי שכירת מקומה.

על פי יסוד זה ניתן לפתור בעיה חמורה שהתעוררה לגבי מכירת חמץ. הלכות הקניינים נתחדשו ברובם לגבי יהודים בלבד, ולא לגבי נכרים, אשר אינם יכולים לרכוש חפצים ברוב הקניינים התקפים אצל יהודי. מאחר שכמעט אין מעשה קניין המוסכם על כל הדעות שהגוי יכול לרכוש על ידו מטלטלין, הפתרון היחיד הוא למכור לגוי את כלי החמץ בשני קניינים נפרדים, בקניין **כסף** ובקניין **משיכה**. פעולות אלו, לכל הדעות, מעבירות את החפץ לרשות הנכרי. אלא, שבפנינו ניצבת בעיה טכנית שאינה ניתנת לפתרון, והיא, חוסר יכולתו של הנכרי לעשות קניין משיכה בכל הכלים שמבקשים למכור לו והנמצאים בבתיים רבים. אולם, לפי דעת בעלי התוספות, הפתרון פשוט להפליא. יש להשכיר לנכרי את המקום אשר בו נמצאים כלי החמץ,

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

הר"ר **מאיר זוסויין** הי"ד ב"ר יעקב יוסף ז"ל
נלב"ע ט"ו בניסן תש"ג **תנצב"ה**
הונצח ע"י חתנו ובתו הר"ר **אריה ודורה יעקבסון** שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **ישעיה בריל** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע י"ב בניסן תשס"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו
משפ' **פרלמוטר** שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת

הר"ר **משה לויט** ז"ל
ב"ר קלמן הלוי ז"ל נלב"ע ז' בכסלו תשכ"ד
ומרת **אסיה לויט** ע"ה
ב"ר אפרים ז"ל נלב"ע ט"ו בניסן תשס"ב
תנצב"ה
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף שפילברגר** ז"ל
ב"ר צבי ז"ל
נלב"ע ט"ז בניסן תשל"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו
הר"ר **שלמה ותרצה האוזר** שיחיו - תל אביב

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

מרת **יענטה יהודית לינצר** ע"ה ב"ר חיים אשר אנשיל זאב ז"ל
נלב"ע י"ג בניסן תשנ"ה **תנצב"ה**
הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **שמואל לינצר** ומשפ' שיחיו - פ"ת

ולאחר מכן לרכוש אותם בקניין משיכה. שהרי, יסוד הניחו לנו בעלי התוספות, שקניין כלים על ידי שכירת מקומם, מהותו הוא כקניין משיכה, הוי אומר, הכנסת הכלים לרשות הקונה (תורת הקנינים ח"ב פ"ח ס"ק ר"ה).

דף עז/ב מכר את הצמד

מה פירוש המילה "דולר"

מעשה בהנהלת ישיבה מסויימת בירושלים שרכשה ספר תורה מסוחר סת"ם, ואף תמורתו בסך עשרים ושנים אלף דולר סוכמה ביניהם. כאשר מזכיר הישיבה בא אל הסוחר כדי לשלם לו את המגיע לו, הוא הביא עמו שקלים, אך הסוחר סירב לקבלם ממנו בטענה, כי סוכם על דולרים. אני רוצה דולרים של ארצות הברית, טען הסוחר, ולא שקלים בערך של דולרים. לעומת זאת, טענה הנהלת הישיבה, כי אמנם סיכמו ביניהם שהסוחר יקבל \$22,000, אך כוונתם היתה לתשלום שיהא לפי **ערכו** של הדולר, ולא לתשלום בפועל במטבע חוץ. שני הצדדים הגיעו לדין תורה בפני בית הדין בירושלים, שהוכיח מסוגייתנו כטענת אחד הצדדים כלהלן.

סוגייתנו עוסקת רבות בעסקי מכירות שפרטיהן לא הובהרו בין הצדדים לעיסקה, ובשל כך נוצרו אי הבנות בין הקונה למוכר. כגון, אדם שביקש לרכוש "צמד", היינו, העול שמניחים על צוואר השור, ולתומו סבר כי בכך הוא גם רוכש את השור עצמו, משום שיש אנשים, אם כי מועטים בלבד, המכנים גם את השור כ"צמד". ואילו המוכר טען, כי לא העלה על דעתו למכור את השור, אלא את הצמד בלבד. בנושא זה נחלקו רבי יהודה וחכמים, ולהלכה נפסק כדעת חכמים, שהמוכר רשאי להעביר ליד הקונה את הצמד בלבד ללא השור, על אף שבסכום שסוכם בין המוכר לקונה ניתן לרכוש שור וצמד יחדיו. זאת, מאחר שעיקר הלשון "צמד" משמעה, צמד בלבד ללא שור. כלומר, המילה "צמד" אינה מילה נרדפת למילה שור, אלא מעטים בלבד משתמשים בה כדי לכנות בה את השור ביחד עם הצמד. לפיכך, אנו תולים, שהמחיר הגבוה ששולם על ידי הקונה ניתן כמתנה למוכר, אך לא תמורת השור. [לדעת הרשב"ם (ד"ה ורבנן סברי), כלל זה תקף דווקא כאשר המוכר מוחזק בדמים, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. אולם, לדעת הר"ן והרמב"ן, בכל מקרה יד המוכר על העליונה, ומדברי ה"בית יוסף" (חו"מ סי' ר"ה) עולה שכדבריהם פסק להלכה].

הרי לנו, כי כאשר מילה מסויימת משמשת למוכר מסויים, אין אדם בעולם יכול לערער על כך, אף אם מעט אנשים משתמשים במילה זו גם למוכר אחר. לפיכך, למרות שיש המשתמשים במילה דולר כדי להורות בכך על ערכו של החפץ, שייקבע לפי שערו היציג של הדולר ביום המכירה, אך מאחר שדולר פירושו מטבע אמריקני, אין הנהלת הישיבה רשאית לשלם שקלים לסוחר, ועליה להעביר לידי עשרים ושנים אלף דולר טבין ותקילין (פס"ד - י"ם דיני ממונות וביורוי יהדות ג' פס"ד בעמוד מ"א).

על דברים אלו יש להעיר, כי כלל לא ברור שהמילה "דולר" אינה משמשת לשני הדברים כאחת, גם לשטר האמיתי וגם לשער היציג. מכל מקום, ברור, כי יש לנהוג כמנהג המדינה. ולכן, בעסקי נדל"ן ידוע, שאין צריך לשלם דולרים לידי המוכר, כי אם את ערכם בשקלים. לעומת זאת, יש ענפי מסחר, כגון, בענף היהלומים, אשר בהם נהוג לשלם בדולרים תמורת הסחורה. [יש לציין כי קיים נידון נפרד, אם תשלום בשקלים לפי ערך שער מכירת מטבע הדולר, נחשב כתשלום דולרים ממש. ואין המתחייב צריך לשלם במטבע הדולר דווקא].

דף פא/א הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא

שני אדונים על חפץ אחד

האם יתכן כי שני אנשים - שאינם שותפים - יחשבו בעלים על חפץ אחד? סוגיה מסוגיות הדף היומי השבוע, מלמדת שכן.

רבה של ורשה, הגאון בעל חמדת שלמה, בסימן הראשון בספרו, מקשה קושיה עצומה, כלהלן. כידוע, המוציא מחבירו עליו הראיה, ולפיכך, כל עוד לא הוכיח התובע את צדקת תביעתו, אין הוא זוכה בה והחפץ נותר ביד בעליו. סוגיית "תקפו כהן" (בבא מציעא ו-ז) אף מלמדת, כי גם חפץ שהושאר אצל המוחזק בו מחמת ספק בלבד, חשוב הוא כחפץ הנתון לבעלותו המלאה והמוחלטת, מאחר שהשליטה בו בפועל מצויה בידו. והנה, בסוגייתנו, סוגיית הקונה שני אילנות בתוך של חבירו, מתבאר ההיפך. שכן, בגמרא מבוואר כי אדם שקנה מחבירו שני אילנות, ספק הוא אם גם קנה את הקרקע מתחתם. משום ספק זה נשאר האדמה בבעלות המוכר, כי קונה האילנות הוא המוציא מחבירו ועליו הראיה. מאידך, נאמר בסוגייתנו, כי הקונה חייב להביא ביכורים מפירות אילנות אלו, אף על פי שאין מביאים ביכורים אלא אם האילן ואדמתו בבעלות אותו אדם.

מעתה יש להקשות: מאחר שבהתאם לכלל של המוציא מחבירו עליו הראיה הבעלות על האדמה מוגדרת כבעלות מוחלטת של המוכר, כמבואר לעיל, ממילא אין לקונה האילנות באדמה זו ולא כלום, ואם כך, ראוי היה שיהיה פטור מהבאת ביכורים!

פוסקים רבים בני דורו של הגאון בעל "חמדת שלמה" התחבטו בשאלה זו (נתיבות המשפט

מתפתה להשתדך עם בתו, כדי שלא יטרידונו בעיות הפרנסה ואוכל לשבת במנוחה על התורה ועל העבודה. מה גם, שהוא הבטיחני מהימנה, כי העובדה שאינו לומד אפילו אות, לא תשפיע חלילה על מהלך חייו. הוא עצמו יעמוד על כך!
הישיר רבי חיים מואלאזין זצ"ל מבט בעיני תלמידו ואמר: אם כבר בענייני שידוכים עסקינן, הבה אספר לך על שידוך מעניין.
התיישבו השניים, וישאל רבי חיים את תלמידו: האכלת מימך מרקחת צנון? התלמיד אישר את הדברים, תוך שהוא תמה בינו לבין עצמו, מה לשידוכו ולמרקחת צנון, שרווחה בימיהם, עת עקרות הבית נהגו לרקוח צנון ודבש יחד ולהגישם כמעדן מלכים.

המשיך רבי חיים: כלום נתת פעם דעתך, כיצד זה נרקם השידוך המוזר בין הצנון לבין הדבש? אם לא, הטה אזנך ושמע.
הצנון, הרי הוא קשה, קשות, טעמו חריף, אך טיפס אינו. הוא ידע אל נכון, כי בעיני אנשים רבים הוא אינו מן המאכלים האהודים ביותר, בלשון המעטה. ביקש, איפוא, הצנון לשדרג את מעמדו, וישלח אל הדבש לאמר: "הצטרף אלי! נתגורר יחד, ומחלקך יהא חלקי".
וען הדבש, "מה לי ולך? אם השמאל - ואימינה. ואם הימין - ואשמאילה. אני מתוק - אתה מר. אני זך ושקוף - אתה קליפתך כהה!".
וישב השליח אל הצנון ופניו חפות ויאמר: צדקו דבריו מדברך. הוא יצור מצוף הפרחים הגדלים באוויר הצה, ואתה גדל באדמה, מוקף עפר רימה ותולעה. הוא צלול ומתוק ואתה...
וען הצנון ויאמר, "אכן, מלכתחילה ידעתי כי זו תהיה התשובה. אמור נא לי, כי הנני מוכן לעשות הכל כדי להפסיק את דעתו.

אם מבקש הוא כי אשיל את עורי מעלי - אשיל. אם חפץ הוא להכהות את חריפותי על ידי שהייתי לילה שלם ללא קליפתי - יכהה. אם רוצה הוא שיפורנוי ויכתשוני - יהי כן. אם ברצונו להתרחיני במים כדי לשבר את קשיות ערפי - ירתיח. הנה, אחר כך, אחיה אף אנכי, רק, לבן ונימוח...".
וישב השליח אל הדבש, אשר נכמרו רחמיו נוכח כניעתו המלאה ותחנוניו של הצנון ויאות להסתופף עמו בתבשיל אחד, ויקום שידוך הצנון עם הדבש.

בשמחת אירוסייהם הסבו כל גדולי העם, ויגישו לפניהם... מרקחת "צנון ודבש", אלא מה?! מיד התפתח דיון בין המסובים איזו ברכה ראוי לברך על מרקחת זו. מחד גיסא, הדבש נתן בה את טעמו, מאידך גיסא, הצנון... אי אפשר להתעלם ממנו. לבסוף נמנו וגמרו לברך בקול גדול: "ברוך אתה ה', אלוקינו מלך העולם... בורא פרי האדמה". ככלות הכל, הצנון הוא העיקר והדבש הוא הטפל. אי אפשר להשתנות לחלוטין אם לא משתנים באמת.

ההבנת יקירי את המשל: שאל רבי חיים.
הבחור נענע בראשו ויבן, כי הגוף והנשמה ירדו כרוכים ממעל. הגוף מושך מטה והנשמה מושכת מעלה, כל עוד הם דרים בכפיפה אחת, קיים ביניהם מאבק תמידי על המלוכה, מי שפייע, מי יתן את טעמו, מי יהיה העיקר ומי יהיה הטפל. אם לא לומדים תורה, היא אשר היא, לעולם לא תהפוך הנשמה לעיקר והגוף לטפל.

בנה הפסח יצאו אבותינו מ"ט שערי טומאה בהם היו שקועים, והחלו לטפס במעלה ההר הרוחני, עד הגיעם למרגלות הר סיני, בו נכנעו תחת מלכות הבורא וקיבלו עליהם את התורה הקדושה, אשר היא התבלין לתאוות הגוף.

מעבדות לחרות.

קובעים עיתים לתורה, ויוצאים מעבדות הגוף לחרות הנפש.

לביורו על שיעור דף יומי באיזור מגוריק, הנך מוזמן לפנות למוקד מאורות הדף היומי: 03-5775333

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.

פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף פא/ב דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם, תשאלני בבית המדרש כדי לביישני

זירות בכבוד מגיד שיעור

יהודי תלמיד חכם, שהתארח אצל רבי מאיר שמחה הכהן מדווניסק בעל אור שמח, נלווה אליו לתפילת ערבית בבית המדרש.

לאחר התפילה התיישבו מספר יהודים להקשיב לשיעור התורה. גם האורח האזין מהצד לדברי מגיד השיעור, ולפתע הטיל שאלה לחלל האויר.

השאלה, שאלת תלמיד חכם, הביכה את מגיד השיעור שנותר בלא אומר ודברים.

כאן התערב האור שמח שנוכח אף הוא במקום, וקרא: יהודי, שאינו מבחין בין שין ימנית לשין שמאלית, ישאל שאלות כאלו! נחה דעתו של מגיד השיעור והמשיך בלימודו.

בצאתם מבית המדרש פנה האורח אל האור שמח ושאלו: מדוע ביישני מר רבנים, ועוד דבר שאין ביי?

ענהו האור שמח: הגמרא (מועד קטן ה/א) מספרת על תלמידו של רבי ינאי, שהיה מקשה לרבו מדי יום, מלבד בעת הדרשה בשבת שבתוך הרגל,

בהתאסף עם רב לבית המדרש, כדי שלא לביישו אם לא ידע לענות לו. נאמר שם כי קראו עליו את הפסוק (תהילים נ/כג) "ושם דרך אראנו בישע אלוקים", אל תיקרי "ושם" אלא "ושם", היינו:

העורך שומה ומעריך ומחשב את דרכיו, מתי להקשות ומתי להחריש, יראה בישע אלוקים.

אם כן, סיים האור שמח, אתה ששאלת וביישת מגיד שיעור ברבים, איך קורא "ושם" אלא "ושם", ואיך מבחין, איפוא, בין שין ימנית לשין שמאלית...

(רבינו מאיר שמחה).

דף פב/א משום דמחזי כשיקרא

שפה שאינה מובנת...

הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת כנסת חזקיהו שברכסים, חרד וירא היה מנדנדו של שקר ומכל מידה שאינה טובה. בעברו לפני התיבה בימים הנוראים אמר "הנני העני ממעש", כשהוא מדלג על המילים "נרעש ונפחד מפחד יושב תהילות ישראל". איני מפחד, אמר כשפחד מצריך את כולו... "היאך אשקר לבוראי במצח נחושה?"

הוא היה אומר: "כי אתה אלוקים אמת, ודברך אמת", היינו: שפת השמים "אמת" היא. אדם שאינו דובר אמת, כלל אין מבינים שם את שפתו, הוא דובר בחלל ריק (לב אליהו ח"א עמ' 35).

דף פב/א משום דמחזי כשיקרא

ברק מטעה...

אחד ממקורביו של הרה"ק ר' יחזקאל משיניאווה זצ"ל, בנו של הצדיק ר' חיים מצאנז זצ"ל, ביקש להנותו מנכסיו והעניק לאשתו הרבנית מנורת נחושת מצופה כסף. כאשר הבחין רבי יחזקאל במנורה, שאל את הנותן: מדוע הבאת לנו מנורת כסף, שנתגאה בה? ענהו החסיד: רק ציפוייה מכסף, אך היא עצמה עשויה נחושת.

הגיב הרבי: אם כן, מנורה זו, גם גאוה בה וגם שקר בה... (סיפורי חסידים על התורה עמ' 209).

דף פח/ב קשה עונשן של מידות

"מידה" כנגד "מידה"...

חומרת עונשו של העובר על איסור הונאה במידה ובמשקל לא ידיו ביטוי בדברי חז"ל, שעל כל העבירות שבעולם אין הקב"ה נפרע עד שתתמלא סאתו של החוטא, חוץ מהמודד במידה קטנה, שנפרעים ממנו מיד. וכל כך למה?

דרש רבי יוהנתן אייבשיץ זצ"ל בספרו אהבת יוהנתן: הלא מידותיו של הקב"ה מידה כנגד מידה הן. כשם שהלה לא דקדק במידות, ומידה קטנה היתה לו כמלאה, אף הקב"ה אינו 'מדקדק' במילוי סאתו, ומודד לו כמידתו במידה קטנה להענישו מיד... (טעמי המנהגים תקל"ט).

במכתבו לחמד"ש, סימן ב' שם, החידושי הרי"ם, הדברי משפט ועוד), וענו עליה באופנים שונים. לעומתם חבל אחרונים מאוחרים יותר, (שערי יושר, חזון איש, אבי עזרי, קהילות יעקב), ענו, איש איש וסגנונו, בתשובה אחת, ולפיה, כאשר יש ספק לגבי בעלות על ממון, נועדה ההכרעה מכח החזקה בו להסדיר את המציאות, היינו: לקבוע מי ישתמש בחפץ. כלומר, אין החזקה קובעת למי החפץ שייך, שהרי זאת מניין לנו? אלא, בית הדין קובע כי לאור הנתונים שהוצגו בפניו, **רשות השימוש** בנכס נתתן לזה אשר בידו החזקה עליו. לפיכך, כאשר האילנות הצמיחו פירות, חייב בעל האילנות להביא ביכורים מחמת הספק שכלל לא הוכרע, מיהו בעל הקרקע. כל שהוכרע הוא, מי ישתמש בקרקע **כאילו** הוא בעליה.

במילים אחרות: תתכן בעלות כפולה על חפץ אחד, כאשר הבעלים האחד הוא זה שמשתמש בו בפועל, מפני היתר החזקה אשר לו, והאחר הוא בעליו האמיתי, זה שכלפי שמיא גלוי וידוע כי לו באמת שייך החפץ.

דף פג/ב מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות

תצוגת הרהיטים הפגומים

מבואר בסוגייתנו, כי המבקש לרכוש חיטים יפות ונמצאו רעות, רשאי לבטל את המקח, שהרי זה מקח טעות. כך גם רשאי לחזור בו, **ואפילו לאחר מספר שנים**, כל רוכש חפץ שנמצא בו פגם. אולם, אם הקונה המשיך להשתמש בחפץ לאחר שהתגלה בו הפגם, שוב אינו רשאי לחזור בו, שהרי שימוש בחפץ הוכיח שהוא מחל למוכר על פגם זה (רמב"ם הל' מכירה פ' ט"ו הל' ג', שולחן ערוך חו"מ סי' רל"ב סעי' ג').

בעל מחנה אפרים (דיני הונאה סי' ה') מחדש, כי אם לאחר שהקונה גילה את הפגם הוא הודיע למוכר, שבדעתו לבטל את המקח, אין מהווה השתמשותו בחפץ לאחר מכן הוכחה למחילתו על הפגם. ראייה לדבריו הוא מביא מדברי הריטב"א (בבא מציעא נ) שכתב, כי קונה אשר הודיע למוכר, שברצונו לבטל את המקח עקב המחיר המופרז שנגבה ממנו, רשאי לבטל את המקח גם אם בינתיים הוא המשיך להשתמש בחפץ, אלא שעליו לשלם למוכר עבור השימוש בתקופת הזמן מגילוי הטעות ועד להחזרתו לבעליו. הרי לנו, אומר בעל המחנה אפרים, שהודעת הקונה על רצונו בביטול המקח, מבטלת את האומדנא הבסיסית הקובעת כי השתמשותו הקונה בחפץ לאחר גילוי הפגם מהווה מחילה למוכר.

קיים חילוק בין מקח טעות הנובע ממום למקח טעות הנובע מתשלום מופרז: אולם, הגאון רבי דוד מנובהרדוק זצ"ל, בספרו גליא מסכת (הובא בפתחי תשובה חו"מ סי' רל"ב ס"ק א'), דחה את ההשוואה בין המקרים. שכן, קיים חילוק מהותי בין מקח טעות הנובע מחמת פגם שהתגלה בחפץ, לבין מקח טעות כתוצאה מתשלום מופרז עבורו. שהרי, קונה חפץ במחיר מופרז, כלל אינו בא בטרוניה על טיב החפץ שרכש, כי אם על המחיר הגבוה אותו הוא נתבע לשלם. לפיכך, גם אם הקונה המשיך להשתמש בחפץ לאחר גילוי הטעות, אין בכך משום גילוי דעת מצידו, כי נתפייסה דעתו וכי הוא מוחל למוכר [הלוקח רשאי לטעון שהמשיך להשתמש בחפץ משום סבבר, שהמוכר קיבל את טענתו וישיב לו את הפרש המעות גם ללא ביטול המקח]. לעומת זאת, קונה שהמשיך להשתמש בחפץ לאחר שגילה בו פגם מהותי, אשר מחייב את ביטול המקח לדעתו, אין לך ראייה גדולה מזו, שהוא התפייס ומוחל למוכר.

מאחר שהגדרות אלו של אומדנא בדעת בני אדם, דקות הן ועדינות, אין להשליך כלל גורף זה על כל מקרה בו הקונה ממשיך להשתמש בחפץ לאחר גילוי הפגם, אלא יש לבדוק כל מקרה לגופו, כפי שנוכח להלן.

אדם מסויים בקש לפתוח חנות לממכר רהיטים, ולשם כך הוא הזמין מעצב רהיטים ידוע שהכל הללו את עבודתו, לספק לו את מיטב התוצרת. בעל החנות פרסם את מועד פתיחתה במודעות ענק, וביום המיועד פרקו פועלים מיוזעים רהיטים כבדים בחנותו, אלא שלתדהמתו גילה בעל החנות, כי איכות הרהיטים שהובאו לחנותו גרועה, וחלק מן הפריטים אף היה פגום. בירור מהיר העלה כי חלה תקלה מצערת בייצור רהיטים אלו. איש אינו יודע כיצד התרחשה, אך את הנעשה אין להשיב.

לאחר מספר ימים, ביקש בעל החנות להשיב את הסחורה הפגומה ולקבל אחרת במקומה. ברם, המעצב טען, כי מאחר שבעל החנות הציג את הרהיטים לפני הקהל הרב שפקד את חנותו בימי הפתיחה החגיגיים, הוא נכלל בדברי השולחן ערוך שכתב (שם): "אבל אם נשתמש בו אחר שראה הפגם, הרי זה מחל ואינו יכול להחזירו!"

בית הדין שבפניו הועלו הטענות פסק, שבמקרה זה אין לקבוע, כי הצגת הרהיטים לפני קהל המבקרים מהווה הוכחה למחילה של המוכר למעצב. שכן, הסיבה שבגינה הותיר את הרהיטים בתצוגה בחנותו, לא נבעה מהסכמתו לקבל לידי רהיטים פגומים, אלא מרצונו להשתמש בהם לתצוגה בלבד, כדי שלא יוצר רושם שהחנות נמצאת על סף סגירה ימים אחדים לאחר פתיחתה.

אמור איפוא, בעל החנות לא השתמש בחפץ שימוש מהותי, ואין בכך כל הוכחה על מחילתו (דברי משפט ח"ד עמ' תי"א).

דף פד/א בצפרא - דחלפא אבי וורדי דגן עדן
מיקומו של גן עדן התחתון

בסוגיינתו מבואר, שגן העדן התחתון שבעולם הזה, ממנו גורש אדם הראשון, ממוקם במזרח העולם (לפי הרשב"ם ובעלי התוספות על אתר), וכן מבואר במדרש (הובא בתורה שלמה בראשית ג'). לדעת בעלי התוספות במסכת בכורות (נה/ב ד"ה מטרא) גן העדן שוכן במערב העולם, ולעומת זאת, רבינו תם (קידושין ע"א/ב ד"ה עד) סובר, שגן העדן שוכן בצפון של עולם ומגיע לכיוון ארץ ישראל דרך בבל, ואילו בהגהות ר"ג לפשיץ בסוגיינתו הביא בשם האריז"ל, שגן העדן התחתון נמצא בדרומו של העולם. אין אלו השיטות היחידות. האברבנאל (בראשית) נוקט בשם הראשונים, שגן העדן נמצא על קו המשווה, וכן כתב המקובל רבי שלום שרעבי (נהר שלום, מובא בסוד ישרים לבן איש חי, ח"ה סי' ו'), ואילו מדברי רבי חיים ויטאל (עץ החיים שער מ"ב פ"ב) עולה, שגן העדן נמצא באמצע כדור העולם, כאשר כדור העולם מקיפו מכל צד.

למרות כל ציוני הדרך הללו, מעולם לא הצליח בן תמותה להגיע לגן העדן התחתון. הראשונים מבארים שהכרובים ולהט החרב המתהפכת שהציב הקב"ה בעת שגירש את אדם הראשון מגן עדן, מונעים מיצורי אנוש לחשוף מקום זה. האברבנאל, מנסה לשער מספר אפשרויות לעובדה שמקום זה לא נתגלה, ובין השאר הוא משער, אך דוחה זאת מיד, כי גן העדן נמצא בתחתיתו של הר געש, הפולט אש מתלקחת ללא הפוגה.

כשאספלקינוס וארבעים חרטומים חיפשו את גן עדן: הרמב"ן (כתבי הרמב"ן בהוצאת מוסד הרב קוק, ח"ב "תורת האדם" שער הגמול עמ' רצ"ה) מספר: "ובספרי הרפואות ליונים הקדמונים, וכן בספר אסף היהודי, סיפרו כי אספלקינוס חכם מקדוני וארבעים איש מן החרטומים מלומדי הספרים הלכו הלך בארץ ועברו מעבר להודו קדמת עדן למצוא קצת עלי הרפואות ועץ החיים, למען תגדל תפארתם על כל חכמי הארץ, ובבואם אל המקום הוא ויברק עליהם להט החרב המתהפכת, ויתלהטו כלם בשביבי הברק, ולא נמלט מהם איש, ותשבות חכמת הרפואה מן העמים ההם ימים רבים... וכל אלה דברי אמת הם גלויים ומפורסמים גם היום, כי רבים מבאי הארץ הלזו ארצה בני קדם יראו מרחוק להט המתהפך". לא נותר לנו, אלא להמתין בצפייה למימוש דברי ה"מדרש הגדול" (הובא בתורה שלמה בראשית ג'): "עדן זה מקום מיוחד מן הארץ, ואין כל בריה יודעת היכן הוא, ועתיד הקב"ה לגלות דרכו לישראל בימות המלך המשיח".

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה, 24 שעות ביממה מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת

מרת **שרה רוחמה רוזנפלד** ע"ה
 ב"ר נחמן ז"ל נלב"ע ט"ו בניסן תש"ן
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה וכלתה
 הר"ר נחמן והניה רוזנפלד שיחיו

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

